

БЮЛЕТЕНЬ

УКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ

КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ І ПОЕТИКИ

№10

червень 2017

Діяльність асоціації у 2016-2017 навчальному році

Міжнародна наукова конференція *Когнітивна лінгвістика в міждисциплінарному контексті: теорія і практика*

8-10 жовтня 2016 року

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

Міжнародна наукова конференція «Когнітивна лінгвістика у міждисциплінарному контексті: теорія й практика», яка відбулася в Черкасах, стала непересічною подією у житті наукової спільноти України. Науковці обговорили функціонування мови у її зв'язку із мозком і системою мислення.

Організаторами конференції були Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики (УАКЛІП), Черкаський національний університет імені Богдана

Хмельницького, Українське Фулбрайтівське коло та Програма Фулбрайта в Україні. Закладами-партнерами конференції стали Київський національний лінгвістичний

університет, Казахський університет міжнародних відносин і світових мов імені Абилай Хана, Університет Кентербері (Крайстчеч, Нова Зеландія), Університет Альберти (Едмонтон, Канада), Університет Бен-Гуріон (Негев, Ізраїль), Університет Толедо (Огайо, США). На конференції було представлено 111 доповідей. Зміст 106 із них викладено в опублікованих тезах. У конференції взяли участь науковці з 33 українських університетів (міста Київ, Черкаси, Полтава, Кропивницький, Ніжин, Вінниця, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Кривий Ріг, Одеса, Херсон, Миколаїв, Івано-Франківськ, Львів, Луцьк, Хмельницький, Кам'янець-Подільський) та 12 університетів восьми зарубіжних країн.

На відкритті конференції із вітальними словами до присутніх звернулися проректор із наукової, інноваційної та міжнародної діяльності ЧНУ професор Сергій Корновенко, професор КНЛУ, президент УАКЛіП Ольга Воробйова, професор ЧНУ, голова оргкомітету Світлана Жаботинська.

Три конференційні дні були насичені враженнями й серйозною роботою. На першому пленарному засіданні виступили професор Ірина Перянова (Софія, Болгарія), у доповіді якої йшлося про застосування мови як

засобу гібридної війни, а також директор Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського Олександр Богомолів, який надав докладний аналіз відображення в семантиці мови революційних подій в арабському світі.

Друге пленарне засідання проводили доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри психології і педагогіки Київського національного лінгвістичного університету Олександр Бондаренко,

який поставив актуальну проблему співвідношення мови ідеології та мови дійсності. А директор Інституту фізіології імені О. Богомольця Олег Кришталь представив на розгляд аудиторії проблеми сучасної нейронауки, пов'язані зі свідомістю.

Жвавий інтерес викликало третє пленарне засідання. Його проводили доктор філологічних наук, професор Казахського університету міжнародних відносин та світових мов імені Абилай Хана Газімур Гіздатов, який представив когнітивні стратегії медійного дискурсу Казахстану, та професор, завідувач кафедри англійської філології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Світлана Жаботинська, яка виступила з доповіддю «Лінгвакон: система викладання англійської мови, базована на концептуальних схемах».

Відповідно до міждисциплінарної проблематики, на конференції працювало 10 тематичних секцій: «мова – когніція – мозок», «мова – когніція – філософія / семіотика», «мова – когніція – художній текст», «мова – когніція – концептуальна метафора / метонімія», «мова – когніція – дискурс», «мова – когніція – соціум», «мова – когніція – культура», «мова – когніція – політика / ідеологія», «мова – когніція – переклад», «мова – когніція – викладання мов». Окрім того, в межах конференції додатковий семінар для активних і зацікавлених слухачів провів доктор біологічних наук, професор, академік НАНУ, директор Інституту фізіології імені О. Богомольця Олег Кришталь.

У межах конференції також відбулася екскурсія до столиці українського козацтва міста Чигирин. Гості відвідали відреставрований історико-культурний заповідник, оглянули Музейний комплекс на Замковій горі, Іллінську церкву в Суботові.

Президент УАКЛІП Ольга Воробйова відзначила важливість конференції для розвитку когнітивних студій в Україні та розбудови міжнародної наукової співпраці й висловила

подяку Програмі Фулбрайта в Україні та Українському Фулбрайтівському колу за надання фінансової підтримки для організації заходу.

Зазначу, що когнітивне спрямування лінгвістичних студій зумовлює доцільність використання нами доробку суміжних дисциплін. Конференція мала на меті ознайомлення лінгвістів із цим доробком, а також ознайомлення представників інших наук із напрямками та змістом лінгвокогнітивних розвідок. Суттєвими результатами лінгвокогнітивних досліджень останніх років є реконструкція поняттєвих структур, які упорядковують різнопланові мовні та мовленнєві значення і форми, а також використання цих структур для укладання галузевих словників-тезаурусів, для розроблення методики викладання іноземних мов, для аналізу політичних і культурних наративів, для з'ясування ролі мови в інформаційній війні тощо. Одним із напрямів сучасних лінгвокогнітивних студій також є вивчення нейропсихологічних чинників багатомовності. Зазначені теми перебувають у фокусі уваги не тільки лінгвістики, а й психології, педагогіки, нейронаук, філософії, антропології, культурології, літературознавства, політології, соціології, теорії систем, теорії штучного інтелекту й інженерії знань. Співпраця фахівців різних галузей сприятиме вирішенню багатьох спільних проблем»

(Інформацію підготувала Світлана Жаботинська).

Рішення

Міжнародної конференції УАКЛіП

Когнітивна лінгвістика в міждисциплінарному контексті:

теорія і практика

8 – 10 жовтня 2016 р

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У конференції взяли участь 113 науковців, які представили 111 доповідей. Зміст 106 із них викладено в опублікованих тезах. Учасники конференції з України (міста Київ, Черкаси, Полтава, Кіровоград, Ніжин, Вінниця, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Кривий Ріг, Одеса, Херсон, Миколаїв, Івано-Франківськ, Львів, Луцьк, Хмельницький, Кам'янець-Подільський) та з восьми зарубіжних країн представляли 45 освітніх і наукових закладів. Пленарні та секційні доповіді, присвячені актуальним теоретичним і прикладним проблемам лінгвістики у її взаємодії з когнітивною наукою, яка вивчає мислення і мозок людини, свідчать про широкий спектр відповідних студій, здійснюваних в Україні, та про їх узгодженість із зарубіжними дослідженнями.

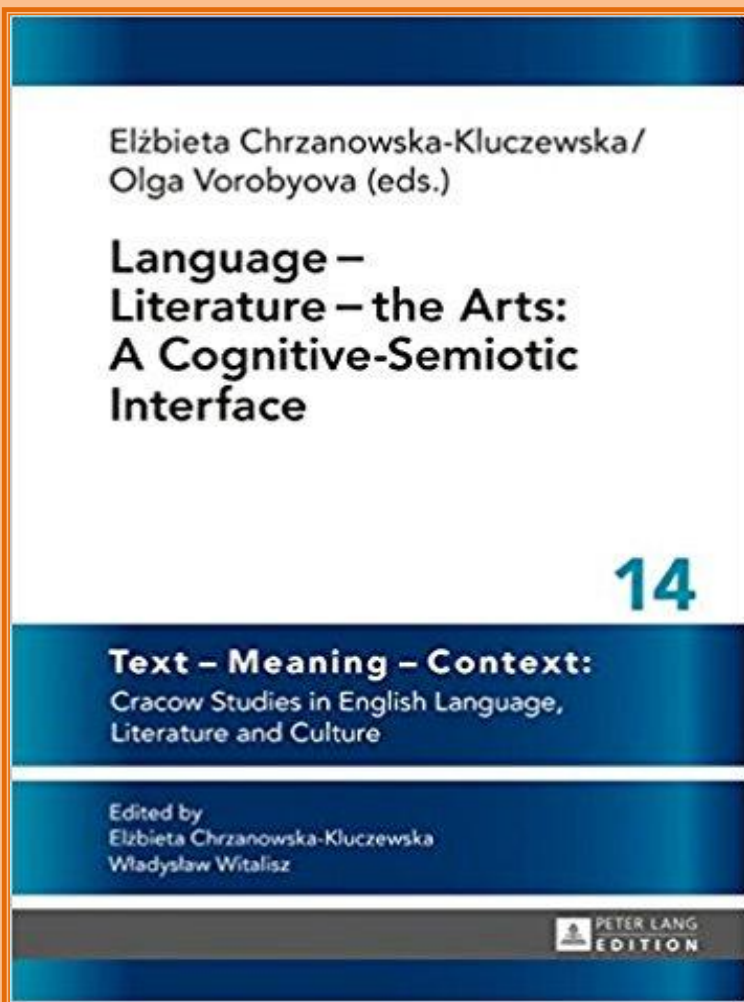
За результатами роботи конференція ухвалює такі рішення

1. Продовжувати діяльність Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики (УАКЛіП), спрямовану на поширення інформації щодо здобутків сучасних лінгвокогнітивних досліджень, представлених у роботах українських і зарубіжних науковців.
2. Опублікувати статті за кращими доповідями конференції в окремому випуску міжнародного електронного журналу «Когніція, комунікація, дискурс» (Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна).
3. Створити робочу групу з провідних українських науковців з метою розгляду перспектив і розроблення рекомендацій стосовно: а) шляхів упровадження спеціальності «Нейролінгвістика» в українських ВНЗ; б) змісту навчального університетського курсу з нейролінгвістики, який читається на мовознавчих спеціальностях ВНЗ.
4. Поширювати інформацію про нові підходи до викладання іноземних мов, базовані на доробку когнітивної лінгвістики, серед викладачів загальноосвітніх шкіл, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів.
5. Провести серію майстер-класів з метою ознайомлення лінгвістів із практикою укладання навчальних комбінаторних словників-тезаурусів із застосуванням концептуальних онтологій (поняттєвих моделей).
6. Сприяти розвитку в Україні різних напрямів когнітивноорієнтованої політичної лінгвістики, зокрема: аналіз мови як відбитку світогляду, аналіз медійного наративу з метою виявлення ідеологічних картин світу, аналіз мови як засобу впливу на свідомість тощо. Організовувати в українських університетах лекції провідних спеціалістів із цих проблем.
7. Наступну міжнародну конференцію УАКЛіП провести у 2018 році за темою «Мова, дискурс, ідентичність».

Колективна монографія
Language – Literature – the Arts:
A Cognitive-Semiotic Interface

Авторський колектив

Ольга Валігура, Світлана Волкова, Ольга Воробйова, Світлана Жаботинська, Мадлен Кемпбелл, Ельжбета Кшановська-Ключевська, Олена Маріна, Алла Мартинюк, Олена Морозова, Ігор Пустовойт, Тетяна Радзівська, Олександр Ребрій, Тетяна Саєнко, Олена Солодка, Ярослава Федорів, Ірина Шевченко

LINGUIST List 28.1335

Sun Mar 19 2017

Books: Language – Literature – the Arts: A Cognitive-Semiotic Interface: Chrzanowska-Kluczevska, Vorobyova (eds.)

Editor for this issue: Michael Czerniakowski
<mike@linguistlist.org>

Date: 08-Mar-2017

From: Simon Reber
<S.Reber@peterlang.com>

Subject: Language – Literature – the Arts: A Cognitive-Semiotic Interface: Chrzanowska-Kluczevska, Vorobyova (eds.)

Title: Language – Literature – the Arts: A Cognitive-Semiotic Interface

Series Title: Text – Meaning – Context

Published: 2017

Publisher: Peter Lang AG

<http://www.peterlang.com>

Book URL:

<https://www.peterlang.com/view/product/22923?format=HC>

Editor:

Elżbieta Chrzanowska-Kluczevska

Editor:

Olga Vorobyova

Hardback: ISBN: 9783631660867 Pages: 326 Price: U.S. \$ 54.95

Hardback: ISBN: 9783631660867 Pages: 326 Price: Europe EURO 44.80

Hardback: ISBN: 9783631660867 Pages: 326 Price: U.K. £ 37.00

Abstract:

The book offers an interdisciplinary discussion of the cognitive-semiotic interface between language, literature, and the arts, with a special focus on creativity and imagination. It brings together international contributors suggesting a wide range of innovative perspectives on the correlation between verbal discourse and creative artefacts. The book reveals the specificity of such phenomena as parallax, transparency, corporeal imagination, and multimodality. Alongside interpreting artistic texts, the contributors search for cognitive and semiotic manifestations of creativity in political and everyday discourse.

Linguistic Field(s): Discourse Analysis

Philosophy of Language

Pragmatics

Written In: English (eng)

See this book announcement on our website:

<http://linguistlist.org/pubs/books/get-book.cfm?BookID=113933>

***З монографією можна ознайомитися в Центрі когнітивних і семіотичних досліджень
Київського національного лінгвістичного університету***

Журнал

Lege Artis

Language yesterday, today, tomorrow

Volume 2, Issue 1 (Jun 2017)

CONTENTS

Editor's note and Introduction

PROSODY OF THE VIEWPOINT IN POLITICAL DISCOURSE

Oxana Alexiyevets

AUTONOMOUS METACOMMUNICATIVE LEXICON AND ITS SPECIFICS IN MANIPULATIVE
DISCOURSE

Yaroslava Gnezdilova

THE TOPOS "REVENGE" IN THE GOTHIC NARRATIVE "A LEGEND OF THE NIGHTFORT": WAYS OF CRYSTALLISATION

Zoia Ihina

ILLOCUTION OF DIRECT SPEECH ACTS VIA CONVENTIONAL IMPLICATURE AND SEMANTIC PRESUPPOSITION

Nataliia Kravchenko

A COMMUNICATIVE-PRAGMATIC ANALYSIS OF INTERRUPTION REALISATION IN MODERN ENGLISH DIALOGICAL DISCOURSE

Tetiana Kyrychenko

LINGUO-COGNITIVE AND PRAGMATIC FEATURES OF THE PROSODIC ORGANIZATION OF ENGLISH PARABLES

Yulia Musiienko

PRAGMATICS OF EMOTIONALITY IN DISCOURSE PROCESSING: PROLEGOMENA TO IDEOLOGY SHAPING ENGINES

Iryna Pinich

WHEN PHONETICS MATTERS: CREATION AND PERCEPTION OF FEMALE IMAGES IN SONG FOLKLORE

Halyna Stashko

ECHO QUESTIONS AS A MEANS OF BUILDING COHERENCE IN CONVERSATIONAL DISCOURSE

Natalia Strelchenko

PRAGMATIC MARKERS IN DIALOGICAL DISCOURSE

Lidiya Volkova

'HAUNTED BY AMBIGUITIES' REVISITED: IN SEARCH OF A METAMETHOD FOR LITERARY TEXT DISAMBIGUATION

Olga P. Vorobyova

Статті розміщені за цією адресою

<https://www.degruyter.com/view/j/lart.2017.2.issue-1/issue-files/lart.2017.2.issue-1.xml>

УЧАСТЬ У ЗАРУБІЖНИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ

Шоста конференція Британської асоціації когнітивної лінгвістики

м. Бангор, Уельс
18-22 липня 2016 року

Шоста конференція Британської асоціації когнітивної лінгвістики відбулася в Бангорському університеті (м. Бангор, Уельс) 18-22 липня 2016 року. Зібравши близько 250 учасників, конференція мала 17 напрямів роботи, серед яких особливо цікавими були доповіді про різноманітні підходи до вивчення метафори й метонімії, проблем семантики, дискурсу, білінгвізму, когнітивних і ментальних процесів, кореляції мови й простору, мови й часу, когнітивних методик викладання іноземних мов, побудови когнітивних комп'ютерних моделей, кінетичного

мовлення (тобто мови жестів) та ін.

Пленарні доповіді

На пленарних засіданнях з розгорнутими доповідями виступили провідні когнітологи Європи та Північної Америки. Конференцію відкрив професор Бангорського університету Вівіан Еванс (Vyvyan Evans) доповіддю «Долаючи символічний поріг: комунікація, граматики і як ми стали такими розумними» ("Crossing the Symbolic Threshold: Communication, grammar and how we got so smart"). Порушивши масштабне питання походження мови, В. Еванс протиставив природну мову комунікативним системам інших різновидів, підкресливши унікальність її символічної природи, що виникла завдяки особливому «параметричному знанню» (parametric knowledge).

Пенелопа Браун (Penelope Brown) з Інституту психолінгвістики ім. Макса Планка (м. Неймеген, Нідерланди), Кенні Ковентрі (Kenny R. Coventry) з університету Східної Англії (м. Норідж, Англія), а також Дедре Гентнер (Dedre Gentner) з Північно-західного університету (м. Еванстон, США) у своїх доповідях піддали сумніву тезу про те, що концептуалізація простору є універсальною для носіїв усіх мов. Лейтмотивом представлених доповідей стало твердження про наявність тісних зв'язків між просторовою лексикою конкретної природної мови і невербальними просторовими репрезентаціями, притаманними їй

носіям. Так, у доповіді «Де, куди, звідки? Просторова лексика і її опанування у спільноті народностей Майя» (“Where, whither, whence? Spatial language and its acquisition in a Mayan society”) П. Браун, відома багаторічними

польовими дослідженнями мови цельталь (Мексика), що відзначається геоцентричною системою орієнтації в просторі, заснованою на особливостях ландшафту (uphill/downhill frame of reference), навела переконливі свідчення на користь впливу специфічної просторової термінології на формування відповідного «когнітивного стилю» у шести-семирічних дітей народності цельталь.

Експериментальне дослідження К. Ковентрі, результати якого він виклав у доповіді «Просторові вказівні займенники і перцептивний простір: опис запам'ятовування місцеперебування об'єктів» (“Spatial Demonstratives and Perceptual Space: Describing and remembering object location”), продемонструвало значні розходження між використанням займенників *цей* і *той* у різних природних мовах для опису розташування об'єктів у просторі. Виявивши прямі паралелі між вживанням займенників і невербальним запам'ятовуванням локації об'єктів, К. Ковентрі також звернув увагу на низку універсальних факторів, що обумовлюють невербальні просторові репрезентації (відстань, видимість, володіння об'єктами та ін.).

У своїй доповіді «Аналогія, метафора і відносні поняття» (“Analogy, Metaphor and Relational Concepts”) Д. Гентнер також звернула увагу на відмінності в концептуалізації просторових відношень, пов'язані зі своєрідністю структур різних мов. Концентруючись на метафоричній природі відносних категорій (relational categories), Д. Гентнер навела експериментальні свідчення на користь їх абстрактної природи.

Лекція Леонарда Телмі (Leonard Talmy) з Університету Буффало (м. Буффало, США) за темою «Жести як указівки на ціль» (“Gestures as Cues to a Target”) була присвячена так званим «націлюваним жестам» (targeting gestures), асоційованим з указівними займенниками і покликаним допомогти слухачу вирізнити з навколишнього середовища об'єкт, на який вказує мовець. Визнаючи необхідність експериментальної перевірки пропонованої ним типології жестів, Л. Телмі висунув припущення про існування когнітивного процесу генерування уявного ланцюжка фіктивних конструктів, що у просторі поєднують той чи інший жест з об'єктом.

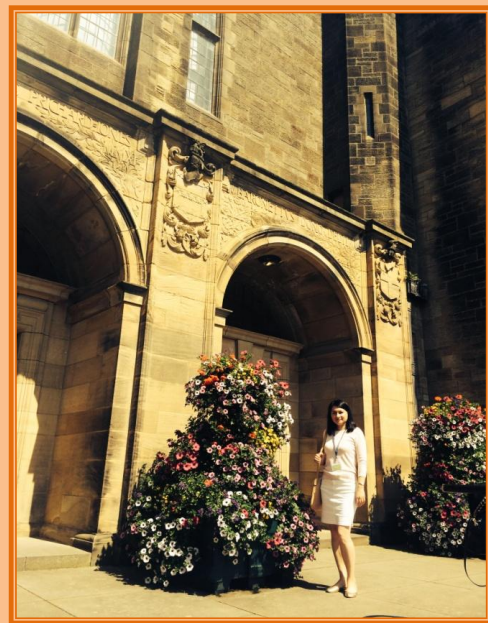

Дірк Херарц (Dirk Geeraerts) з Льовенського університету (м. Льовен, Бельгія) у доповіді «Укорінення як ономасіологічна салієнтність» (“Entrenchment as Onomasiological Salience”) сформулював визначення поняття укорінення з опертям на явище ономасіологічної помітності, тобто частотності вживання конкуруючих конструкцій. Запропонувавши розрізнення формального, поняттєвого і типологічного різновидів ономасіологічної салієнтності, Д. Херарц наголосив на її важливості для уточнення визначення поняття укорінення, уведеного Р. Ленекером.

Секційні виступи

Доповіді, представлені в секційних засіданнях, охопили все розмаїття проблем сучасної лінгвокогнітології, продемонструвавши значний прогрес у таких напрямках, як експериментальні психолінгвістичні й антропологічні дослідження мовлення монолінгвів і білінгвів, комп’ютерне моделювання когнітивних процесів, опанування першої мови, метафора й метонімія. Водночас очевидно виявилася необхідність ґрунтовних досліджень у сфері лінгвокогнітивних методик навчання іноземних мов, вивчення метафоричної природи простору як абстрактного поняття, з’ясування міжмовних особливостей штучних мов.

За підтримки Програми ім. Фулбрайта в Україні та Українського Фулбрайтівського кола Українську асоціацію когнітивної лінгвістики і поетики на конференції представляла к. філос. н., доцент Н. С. Кудрявцева (Херсонський національний технічний університет). У своєму виступі «Значення часу у східнослов’янських мовах і культурах: діахронічна полісемія і поняттєва структура» вона висвітлила продуктивність застосування в діахронічному вимірі теорії лексичних концептів і когнітивних моделей (LCCM) В. Еванса, розкривши паралелі між внутрішньою формою українських і російських позначень часу, їх поняттєвими структурами та концепціями часу, що розвинулися на тлі відповідних культурно-філософських традицій.

Конференційні семінари

Проведені у переддень конференції семінари були присвячені таким темам, як «Когнітивна лінгвістика і викладання іноземних мов», «Еволюція мови», «Метафори простору і часу», «Когнітивна соціолінгвістика», а також «Базовий курс уельської мови». Оригінальним був семінар з когнітивних методик навчання, керований професором

Джорджтаунського університету Андреа Тайлер (Andrea Tyler) (м. Вашингтон, США). Розкривши ефективність опанування лексики іноземної мови, а також деяких її граматичних категорій за допомогою методик, розроблених на основі теорій радіальності і множинності принципів полісемії (principled polysemy — переклад терміна запропоновано проф. С.А.Жаботинською.), А. Тайлер також визнала наявність значного розриву між сучасними когнітивними теоріями і практикою викладання мов, який, на її думку, можна подолати шляхом здійснення більшої кількості експериментальних досліджень із залученням до їх розробки професійних викладачів-мовників.

Загалом, представлені на конференції доповіді продемонстрували відчутний зсув лінгвокогнітивних досліджень у бік вивчення мовного різноманіття та пов'язаних з ним специфічних поняттєвих структур і когнітивних процесів. Так само очевидною постала важливість зближення різних галузей міждисциплінарної когнітивної науки, інтеграція результатів яких сприяла би новим відкриттям у сфері взаємозв'язків між мовою, мисленням і мозком людини (Інформацію підготувала Н. С. Кудрявцева).

Із матеріалами конференції можна ознайомитися за посиланням:

<http://ukclc2016.bangor.ac.uk/documents/proceedings-bangor.pdf>

Лекція

ПРОБЛЕМА СВІДОМОСТІ В СУЧАСНИХ НЕЙРОНАУКАХ

Кришталь Олег Олександрович

Київський національний лінгвістичний університет

29 березня 2016 року

професор, директор Інституту фізіології імені О. Богомольця, президент Українського фізіологічного товариства (з 2010 р.), академік НАН України, доктор біологічних наук, лауреат Державної премії СРСР і України в галузі науки і техніки, вчений у галузі біофізики і нейрофізіології, один із найчастіше цитованих у світі українських вчених, який є співавтором наукового відкриття — явища вибіркової провідності мембрани соматичних нервових клітин, директор Українського наукового клубу, а також автор романів «Гомункулус» ("Moi et mon double"),

«До співу птахів» та «Я і МИ: оптимістичний сценарій».

Що робить нас людьми?

Олег Олександрович почав спілкування з аудиторією з питання, виведеного на екран: «Що робить нас людьми?». Відповідь на нього, на думку лектора, здається, на перший погляд, очевидною: феномен свідомості. Саме цей феномен дозволяє розмістити людину на вершині дарвінового «дерева життя». Але попри очевидність того, що ми вирізняємося свідомістю, важко не погодитись з Френсісом Криком (одним з найвидатніших учених минулого століття, який разом з Джеймсом Уотсоном очолював команду, що описала структуру ДНК), який писав: «Не дивлячись на те, що кожен з нас приблизно уявляє, що таке свідомість, краще уникати її точних визначень через небезпеку їх передчасності». Іншими словами, «визначити те головне, що відрізняє нас від живого й неживого світу, ми поки що не можемо». Більше того, «свідомість – це не тільки наша монополія, але повною мірою свідомість – це і є ми».

Для розв'язання зазначеної колізії лектор запропонував розглянути низку питань, перше з яких можна сформулювати так: свідомість – це примха еволюції чи закономірний її результат?

Олег Олександрович пригадав, що кілька років тому у Великій Британії вийшла книжка під назвою "Stray Dogs" (Бездомні собаки), що відразу стала бестселером. Автор цієї книжки стверджував, що поява життя у Всесвіті є вкрай невірогідною, а тому знайти іншу планету, крім Землі, де б існувало життя, малоймовірно. А те, що окрім життя, з'явилася ще і свідомість, можна назвати абсолютно унікальним випадком. Виходить, що ми єдині безпритульні пси у цьому холодному Всесвіті і нам нічого не залишається, як варитися у власному бульйоні.

Чи дійсно це так?

За відповіддю автор пропонує звернутись до даних нейронаук.

Мозок: сучасні уявлення

Спираючись на здобутки сучасної науки, ми знаємо, що мозок – це той орган, за допомогою якого ми думаємо, за допомогою якого ми усвідомлюємо світ, хоча таке уявлення існувало не завжди. Скажімо, греки вірили, що мозок призначений для охолодження крові, душа ж міститься в серці, отже, і думаємо ми серцем.

Кілька слів про мозок згідно сучасних уявлень. Увесь час у мозку відбуваються мільярди електричних процесів, генеруються мільярди і сотні мільярдів електричних імпульсів. І ці електричні імпульси взаємодіють з молекулами мозку, які, у свою чергу, генерують ці імпульси і змінюються під впливом цих імпульсів, змінені молекули посилають змінені сигнали і т.д.

Виходить ось така круговерть. Я не перший, жартує лектор, хто називає цю картину «диявольською кухнею», зрозуміло, в лапках.

Отже, мозок є системою, в якій спеціальні молекули генерують електричні імпульси. Ці імпульси, своєю чергою, викликають зміни у молекулах. Круговерть подій у незчисленній кількості таких зворотних зв'язків є фізичною основою роботи мозку. У мозку людини – 100 мільярдів нейронів, які утворюють 100 трильйонів зв'язків. Якщо підрахувати усі можливі їх комбінації, за такої кількості нейронів виходить цифра, яка перевищує кількість атомів у Всесвіті.

«Я» кожного з нас, наша свідомість і наша пам'ять записані у зв'язках між цими нейронами. Такі зв'язки звуться синапсами.

На тлі цих масштабних цифр, лектор звертається ще до одного поширеного питання: На скільки відсотків ми використовуємо свій мозок? Далеко не на 100 %, адже «на вході» діє модель «шийки пляшки», тому що доступу інформації заважають перешкоди. Наш мозок – це «супер роллс-ройс», інша річ – як ним розпорядитися. Для цього, ми повинні, хоча б у загальних рисах, розуміти, як він працює.

Далі предметом уваги у лекції стають такі характеристики роботи мозку (і відповідно свідомості), як пам'ять і навчання, розглянуті з позиції сучасних нейронаук.

Мозок і пам'ять

Зображення мозку у розрізі містить щось подібне до «морського коника», тваринки з «химерною голівкою». Це так званий гіпокамп, що в перекладі з грецької і є «морський коник». Гіпокамп відповідає за нашу щоденну, або «буферну», пам'ять. Говорячи простими словами, все, що протягом дня накопичилося в гіпокампі, вночі переписується до кори великих півкуль. У тих півкулях інформація, залежно від її важливості, записується у довготривалу пам'ять або, навіть, у так звану «абсолютну пам'ять». Саме в ній зберігаються найважливіші для людини речі, наприклад, ім'я мами. Важливість інформації, а отже і механізм пам'яті, великою мірою визначається емоціями.

Якщо мозок – це коловорот електричних і молекулярних процесів, а ми з вами («Я» кожного з нас) записані в системі синапсів, тобто в системі зв'язків між нервовими клітинами, тоді при активності свідомості ми повинні побачити і зміни в активності синапсів. Сучасні наукові методи дозволяють реєструвати такі зміни.

Якщо зріз гіпокампу розташувати у спеціальному середовищі, збагаченому киснем, він може там жити протягом майже всього

робочого дня, що і дозволяє реєструвати активність синапсів, якщо синоптичні контакти між пулами (групами нейронів) збережені. Стимуляція синоптичних контактів приводить

до зміни їх активності. Залежно від програми стимуляції цю активність можна збільшити, причому надовго, або зменшити. Такий експеримент – це єдиний корелят нейрональної активності, пов'язаної з пам'яттю і навчанням, але достатній для того, щоб зрозуміти, що те, що ми приписуємо мозку і його складникам, а саме, системі синоптичних зв'язків, є достовірним.

Мозок і навчання

Тепер, пропонує лектор, пройдемося деревом життя і подивимось, як розвивалася у процесі еволюції здатність мозку до навчання. Почнемо з метелика, який хвилин за 20 після того, як вивільнився з личинки, вже не тільки може літати, але й «знає», куди летіти, як це робити і навіщо. Все це вже «записано» у його маленькому мозку. Це ранній приклад організації нервової системи.

Далі – курча, яке вилупися з яйця, і на нього вже чекає квочка. Уявімо штучну ситуацію: ми забрали квочку і замість неї використали інший предмет, що рухається. Вчені, які розробили цей експеримент, безперечно мали почуття гумору. Вони взяли циліндр, прив'язали до нього мотузку і тихенько потягли за неї. Мамою для курчати стає перший рухомий об'єкт, який воно побачило. Це вже навчання, але навчання разове, яке зветься імпринтингом. У птахів є й інші форми навчання, але ця форма є практично головною.

Перейдемо до щурів, наших менших братів-савців. Уявімо такий експеримент. Одна група щурів перебуває у звичних для себе умовах, а для іншої створюють так зване «підсилене оточення» (enhanced environment), грубо кажучи, дитячий майданчик з атракціонами. Коли через певний час було досліджено мізки обох груп щурів, дослідники, цілком неочікувано, побачили, що кількість синаптичних контактів у другій групі тварин була вдвічі більшою. Цей фантастичний результат дозволив дійти висновку, що мозок савців, а відповідно і наш мозок, формується світом.

Отже, чому свідомість є еволюційно необхідною?

Уявімо ще один сюжет: зграя вовків вийшла на полювання. Ми знаємо, що зграя структурована. Так, під час полювання спереду біжить вожак, а за ним інші. Попереду кабан. Вожак «знає», що інші вовки його підтримають з флангів, тобто у нього є «модель

мізків» інших вовків і кабана; він також відрізняє ці моделі від своєї власної. Ось тут ми і маємо те, що називають свідомістю.

У савців, мозок яких формується навколишнім світом, здатність до адаптації незрівнянно більш гнучка, ніж у курчати чи метелика. Навчаючись, наш мозок створює моделі внутрішніх станів живих чинників свого оточення, зіставляючи їх з власним внутрішнім станом. У мозку виникає уявлення про Іншого (так звана «теорія чужих розумів» – Theory of Mind), яка

допомагає адаптуватися до навколишнього середовища. Наприклад, з метою сховатися чи полювати. Такий мозок у повному сенсі і є свідомим. Важко переоцінити переваги, які мають створіння, що можуть собі уявити поведінку інших.

Отже, ми знову повертаємося до тези, що свідомість не є монополією людей. Свідомість розвивалася еволюційно як засіб адаптації. Свідомість – це знаряддя адаптації.

Навчання як фундаментальний аспект свідомості створює свідомий досвід, який удосконалює навчання. Функція свідомості полягає, зокрема, в адаптивному контролі за поведінкою живої істоти. Можна сказати, що відмінність між нами та вовками – у предметі навчання.

Свідомість – не монополія людей, але з їх появою відбувся якісний стрибок: вона озброїлася мовою, тобто можливістю транслювати думки і досвід. Це привело до появи культури. Завдяки цьому ми можемо наслідувати досвід поколінь і розвивати культуру далі. Ми успадкували наші тіла від предків, але «прошивка» наших мізків визначається культурою – продуктом свідомої активності попередніх поколінь. Мозок навчається середовищем, а середовище постійно змінюється людьми.

Мозок і свідомість

Чи можемо ми назвати мозок органом свідомості? Чи існує орган свідомості взагалі? Органу свідомості немає! – наголошує лектор.

У мозку багато спеціалізованих відділів. Але чи є серед них «відділ свідомості»?

Так є кілька центрів, які відповідають за математичні здібності. Є потужний центр, головним чином у лівій півкулі, який пов'язаний з мовою. Мова – одна з фантастичних таємниць для науки, між іншим ще і сьогодні. Чому, скажімо, перша мова так легко входить у наш мозок? Дитині не треба вчити граматику першої мови, вона автоматично входить в неї. Відомий лінгвіст Н. Хомський стверджував, що у мозку є порожнє місце, яке чекає, щоб йому була пред'явлена перша мова. Наступна ж мова вже потребує тривалого навчання.

Визнаючи, що центру власне свідомості у нашому мозку немає, наука сьогодні дуже активно розглядає гіпотезу свідомості як «глобального робочого простору». Це означає, що у роботі свідомості задіяні великі масиви нейронів, що можна побачити за допомогою функціональних магнітно-резонансних томографів, які фіксують активність мозку в реальному часі, зокрема, стосовно того, яка частина мозку працює у певний момент. Такі томографи, до речі, є найбільш досконалими детекторами брехні. На відміну від поліграфа, вони показують, що брехати набагато важче, ніж говорити правду. Отже, свідомість вимагає активації великих зон кори, тому і не має власного центру. Як така, вона описується гіпотезою «глобального робочого простору».

У чому секрет такого простору? Свідома частина мозку має доступ до всіх його інших частин, які відповідають, наприклад, за сприйняття й обробку запаху, зорове сприйняття тощо. І всі вони – на службі у свідомості.

Найбільш поширена метафора, за допомогою якої презентують «глобальний робочий простір», – це метафора театру. Згідно з нею свідомість – це актор, і він на сцені один. Але для спектаклю одного актора не достатньо. Навіть для монотеатру принаймні потрібна публіка. У звичайному театрі є і публіка, і актор, і оркестр, і робітники сцени

тощо. Всі вони працюють на те, щоб спектакль відбувся. Так працює і мозок, коли ми свідомі.

Сучасна наука формулює дві проблеми свідомості: «легку» і «важку». «Легка» – це знаходження механізмів, які забезпечують здатність до пізнання. «Важка» – це суб'єкт пізнання.

До усвідомлення «важкої» проблеми дійшов ще Рене Декарт, французький математик, філософ XVII ст., який першим задумався про похідну свідомості, якою є наша здатність до рефлексії: я бачу, чую тощо, але хто цей я? Він припустив, що у мозку є гомункулус, маленькій «Я». Органом цього «Я» у Декарта є шишкоподібна залоза. Сьогодні ми знаємо, що вона відповідає за інші речі: синтезує гормони сну. Але Декарт вірно окреслив глухий кут подібного підходу: якщо є маленький «Я», то в ньому ще один маленький «Я» і так до нескінченності. Такий погляд називають «безкінечною рекурсивною регресією». У сучасному варіанті це виглядає так: маленький гомункулус сидить в мені і дивиться фільм про власне життя.

«Легка» проблема – це те, як влаштований кінотеатр, яке в ньому устаткування. І з цією проблемою наша наука дуже добре справляється. Про кінотеатр ми дуже скоро знатимемо майже все.

«Складна» проблема: а хто цей «Я»? І тут відповіді немає. Навіть незрозуміло, з чого починати пошук. Для вирішення «важкої» проблеми наші уявлення про свідомість мусять набути нової якості.

Наступне питання є не менш парадоксальним: кожен з нас не тільки «знає», що він свідомий, але й, якщо він щось вирішив, «знає», що це він вирішив.

Але чи так це насправді?

Процес перетворення думок у судження – таємниця для нашої свідомості. І такі спостереження приводять учених до припущення, що наша свобода волі – лише ілюзія, а свідомість – допоміжний феномен, що супроводжує роботу мозку.

Скажімо, я веду бесіду з кимось, чи виникає у моїй свідомості кожна наступна сентенція, яку я хочу висловити? – Ні. Звісно, коли не йдеться про особливі випадки (мене затримала поліція, і я обережно відповідаю на запитання прокурора).

Навіть сама мова підтверджує цей факт, коли ми говоримо: мені спало на думку.

Подібні явища були досліджені експериментально, зокрема, на початку 80-х рр. минулого століття Бенджаміном Лібетом, на основі спостереження за особливими електричними сигналами (що мають характерний вигляд), які можна побачити на електроенцефалограмі, що пов'язані з моментом, коли ми приймаємо рішення.

Спостереження Б. Лібета такі: між моментом прийняття рішення і моментом, коли ми дізнаємося, що прийняли рішення, існує невелика затримка, десь чверть секунди. Коли Лібет опублікував ці результати, декому

здалося, що вони є атакою на свободу волі. А свобода волі – це засадничий камінь нашого соціального облаштування. На визнанні свободи волі тримається наша судова система і поняття злочину, релігійне поняття гріха тощо.

Експеримент Лібета неодноразово повторювали і перевіряли. Результати були однозначні: затримка є. Більше того, якщо порівняти ситуації, коли ми виконуємо якусь дію автоматично і коли виконуємо її свідомо, отримуємо розбіжність десь у півсекунди.

Попри обурення результатами експериментів Лібета, ми прекрасно знаємо, що не можна свідомо грати на роялі під час концерту або свідомо пробігти стометрівку та навіть не можна керувати автомобілем. Процес навчання має на меті навчити і навчитися виконувати всі ці дії автоматично, тобто несвідомо. Таким чином, коли ми навчаємося, ми намагаємося начебто відійти від свідомості. Навчений Я діє як біоробот.

Але тоді навіщо нам свідомість?

Як показують експерименти, свідомість обумовлює процес запам'ятовування. Щоб щось запам'ятати, це треба пропустити через свідомість. Побічний висновок такого твердження: широко рекламований ефект 25-го кадру не існує.

Свідомість не зникає після експериментів Лібета, але мусить змінитися її схема.

Отже, якщо між свідомою частиною нашого мозку, тобто нашим «Я», і його підсвідомої частиною з усіма її обчислювальними можливостями і є «стіна», то кожна з цих підсвідомих можливостей нашого мозку має своє «вікно» (схематично це можна показати, як розриви в лінії «стіни»). Якщо говорити метафорично, між нашою свідомістю і могутнім підсвідомим мозком, який може виконувати всі задачі дуже ефективно й швидко, є «стіна», що нагадує екран комп'ютера, і в цій «стіні» є «вікна», подібно до вікон на екрані монітору, які дають доступ до тієї чи іншої можливості комп'ютера. Комбінація цих «вікон» і є визначальною для нашого «Я». Звідси наші таланти, наші сильні і наші слабкі сторони.

Куди далі?

Світ, культура змінюють наш мозок, а мозок розвиває культуру. Зрозуміло, що подальший розвиток людства – це еволюція свідомості. Насправді, це майже арифметичний висновок. Говоримо про еволюцію свідомості, адже людство розвивається у такий часовий шкалі, яка в мільйони разів швидша, ніж шкала біологічної еволюції. Про біологічну еволюцію ми можемо вже для себе забути. На жаль з людством може щось трапитися раніше, ніж відбудеться хоч якась зміна в біологічній еволюції. Так би мовити, часу для цього немає.

Кожен з нас відчував у своєму житті осяяння, яке може бути значним, може навіть змінити наше життя, але може бути і цілком буденним, такі осяяння трапляються з нами кожного дня. Нашому мозку властива евристичність мислення. Вона пов'язана з тим, що приходить «звістка з-поза стіни».

Евристичність мислення, притаманна кожному з нас, свідчить про те, що мозок, як процесор, використовує мову більш високого рівня, ніж мова слів, оперуючи поняттями в недоступній для слів повноті. У тісних рамках доступних нам засобів спілкування наш розумний мозок дозволяє нам передавати не лише судження, але також образи і почуття.

З давніх часів ми спілкуємося паралельно на двох мовах: свідомій мові слів і на підсвідомій метамові.

Як це зрозуміти?

Скажімо, вийшов новий фільм. Чи достатньо вам буде прочитати його синопсис, навіть дуже докладний? Ні, адже в такому сценарії майже все буде втрачено. Що таке це «майже все»? Це «все» не можна описати словами, але можна висловити лише у фільмі або романі, у картині тощо. Це над-сенс. Отже, ми спілкуємося мовою слів, яка є послідовним кодом, і водночас мовою, яка складніше цього коду слів, яка дозволяє нам ділитися нашими почуттями.

Виходячи з цього, можемо припустити, що наступним кроком у розвитку цивілізації буде об'єднання науки і мистецтва. І це об'єднання потрібно для того, щоб ми як людство зробили якісний стрибок у нашому мисленні і змогли нарешті розкрити велику таємницю свідомості, а саме, проблему «Я».

Появі свідомості передував потужний процес еволюції, який тривав мільярди років, у результаті чого з'явилася протосвідомість. До речі, існують теорії, за якими в певний період люди вже були і вони навіть писали поеми, але свідомості в тому розумінні, що я думаю про те, що я думаю, тобто справжньої свідомості, ще не було. Ця справжня свідомість, за цими теоріями, з'явилася зовсім недавно, яких-небудь 3,5 тисячі років тому. Наприклад, Джуліан Джеймс, проаналізувавши «Іліаду»

й «Одіссею», показав, що вже між ними спостерігається якісний стрибок свідомості, а давня людина гадала, що до неї приходить не її власна думка, але голос бога. Хоча теорія Джеймса і не є доведеною, але вона ніким і не спростована.

Наразі ситуація така, що всі науки стали служками нової біології. Людству, щоб виживати далі, треба стати на щабель вище. Це й екологічні проблеми, і не тільки. А щабель вище означає створити загальну концепцію живого, де ми насправді матимемо право сидіти на вершині «дерева життя». Цей новий щабель – царина метамови, де особистість стане іншою. Мабуть, стіни між особистостями зникнуть (ці процеси вже починаються), і це буде відбуватися паралельно зі збільшенням ролі комп'ютерів у нашому житті. Хмарні технології, соціальні мережі – це прототипи майбутнього інтелектуального Солярису, де ми спілкуватимемося метомовою і не матимемо таємниць один від одного.

Коли я вперше прийшов до таких думок, пригадав лектор, мені стало сумно, адже особистість завжди була нашою священною короною. І дійсно, яке ж майбутнє на нас чекає? З цими думками я і написав свою другу книжку «До співу птахів». І там дійшов висновку, що нове об'єднане людство зберігатиме особистість так само, як зараз ми турбуємося про збереження видів тварин, що зникають, зберігатиме у віртуальному світі. Але ж без цього об'єднання, цілком можливо, рано чи пізно ми можемо втратити життя на

Землі. З розвитком науки, ми все більше усвідомлюємо, які небезпеки нас оточують і що може призвести до того, що вогник життя, який, скоріш за все, впав сюди із Всесвіту, цей вогник життя може згаснути. Як людству, нам треба дбати про його збереження кожного дня.
(Запис лекції підготувала доц. О.О. Солодка)

Із фондів бібліотеки ЦКСД

І. А. Галуцьких **Тілесність у художній прозі** **англійського модернізму і постмодернізму** **(когнітивно-семіотичні студії)**

Запоріжжя: Кругозір, 2016. 628 с.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. «ТІЛО» ТА «ТІЛЕСНІСТЬ» У ГУМАНІТАРНИХ СТУДІЯХ

1.1. Філософське осмислення тіла та тілесності з античності до сьогодення

1.1.1. Історія проблематизації тіла і тілесності

1.1.2. Поняття тілесності в сучасній науковій парадигмі

1.1.2.1. Онтологічний підхід

1.1.2.2. Феноменологічний підхід

1.1.2.3. Епістемологічний підхід

1.1.2.4. Соціокультурний підхід

1.1.2.5. Семіотичний підхід

1.1.2.6. Когнітивний підхід

1.2. Тілесність як об'єкт мовного означення і лінгвістичного аналізу

1.3. Охудожнене тіло в літературі й мистецтві та його наукове бачення

1.3.1. Тіло як об'єкт зображувального мистецтва

1.3.2. Художня тілесність: ретроспектива та перспективи

1.3.2.1. Художня тілесність у літературознавчих студіях

1.3.2.2. Художня тілесність у лінгвопоетологічному висвітленні

1.4. Художня тілесність у когнітивно-семіотичній парадигмі

1.4.1. Когнітивна семіотика як міждисциплінарна галузь лінгвістичних досліджень

1.4.1.1. Розвиток когнітивної семіотики як міждисциплінарної галузі

1.4.1.2. Когнітивно-семіотичний підхід у дослідженні художнього тексту

1.4.2. Когнітивно-семіотичні студії художньої тілесності у її лінгвальних виявах

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНОГО АНАЛІЗУ ЛІНГВАЛЬНИХ ВІЯВІВ ХУДОЖНЬОЇ ТІЛЕСНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ МОДЕРНІЗМУ Й ПОСТМОДЕРНІЗМУ

2.1. Тілесність як художній конструкт

2.1.1. Поняття конструкта в гуманітарних науках

2.1.2. Лінгвальне конструювання тілесності в образно-наративній структурі художнього тексту

2.2. Етапи та процедури когнітивно-семіотичного аналізу лінгвальних виявів художньої тілесності

2.2.1. Текстові сигнали тілесності в художньому тексті: процедури ідентифікації

2.2.2. Образність і символіка художньої тілесності: реконструкція концептуальних тропів

2.2.3. Охудожнене тіло в оповідному аспекті: реконструкція наративних патернів

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ЕРОТИЗОВАНЕ ТІЛО В ОБРАЗНО-НАРАТИВНІЙ СТРУКТУРІ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ Й ПОСТМОДЕРНІЗМУ

3.1. Типологія і способи зображення еротизованого тіла в англійській літературі модернізму й постмодернізму

3.2. Текстове кодування еротики романтизованого тіла у творах англійського модернізму: лінгвокогнітивний аспект модифікацій

3.2.1. Еротизована тілесність як об'єкт образної концептуалізації

3.2.2. Лінгвальна специфіка еротизації художньої дійсності: тіло як образний корелят

3.3. Текстове відображення еротики семіотизованого та патологізованого тіла в художній прозі англійського постмодернізму: лінгвокогнітивний аспект девіацій

3.3.1. Вербалізація семіотизованого тіла в художніх творах постмодернізму

3.3.1.1. Особливості лінгвальної «текстуалізації» еротизованої тілесності

3.3.1.2. Лінгвальні вияви «нетекстуальної» еротизації художньої тілесності

3.3.2. Словесно-композиційна репрезентація патологізованого тіла в художній прозі англійського постмодернізму

3.3.2.1. Лінгвальні засоби художнього зображення перверсивної тілесності

3.3.2.2. Вербалізація потенційно-зруйнованого тіла в ракурсі еротизованої тілесності

Висновки до розділу 3

РОЗДІЛ 4. СЕНСОРНО-ЧУТТЄВЕ ТІЛО В ОБРАЗНО-НАРАТИВНІЙ СТРУКТУРІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ МОДЕРНІЗМУ І ПОСТМОДЕРНІЗМУ

- 4.1. Різновиди і способи зображення сенсорно-чуттєвого тіла в художній прозі англійського модернізму й постмодернізму
- 4.2. Психологізація тіла в художній прозі англійського модернізму: лінгвокогнітивний аспект деформацій
 - 4.2.1. Емоційно-чуттєве тіло та його текстове кодування
 - 4.2.2. Сенсорика тіла в образному означенні психофізіологічного досвіду персонажів твору
- 4.3. Психологізація тіла в англійських художніх текстах постмодернізму: лінгвокогнітивний аспект деструкцій
 - 4.3.1. Текстове відображення емоційно-чуттєвого тіла
 - 4.3.2. Вербалізація хворого тіла в художніх текстах англійського постмодернізму
 - 4.3.3. Лінгвальні вияви сенсорики тіла в художніх текстах постмодернізму: образність і символіка психофізіологічного досвіду персонажів твору

Висновки до розділу 4

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛІЗОВАНЕ ТІЛО В ОБРАЗНО-НАРАТИВНІЙ СТРУКТУРІ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ Й ПОСТМОДЕРНІЗМУ

- 5.1. Типологія і способи зображення соціалізованого тіла в художній прозі англійського модернізму й постмодернізму
- 5.2. Соціалізація тілесності в англійській художній прозі модернізму: лінгвокогнітивний аспект деформацій
 - 5.2.1. Семантика лінгвальних виявів нестабільно-дезінтегрованого тіла та безтілесності в модерністських художніх текстах
 - 5.2.2. Вербалізація деформованого тіла в гендерному аспекті творення художньої тілесності
- 5.3. Лінгвальні вияви соціалізованої тілесності в англійській художній прозі постмодернізму: лінгвокогнітивний аспект деструкцій
 - 5.3.1. Дискурс мертвого тіла в художніх творах англійського постмодернізму
 - 5.3.2. Вербальне кодування тіла під владою в постмодерністських художніх текстах
 - 5.3.3. Вербалізація деконструйованого тіла в гендерному аспекті процесів дегуманізації тілесності

Висновки до розділу 5

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

УЧАСТЬ У ЗАРУБІЖНИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ МЕТОДОЛОГІЯ АМЕРИКАНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

м. Варшава, Польща

25-26 жовтня 2016 року

“Methodologies in American Studies” – саме така назва була обрана керівниками Польської асоціації американських студій (Polish Association for American Studies) для міжнародного наукового форуму, проведеного на базі Центру американських студій (American Studies Centre) Варшавського університету 25-26 жовтня 2016 року. Форум було присвячено знаменній даті: сорокаріччю відкриття Центру, діяльність якого зосереджена на міждисциплінарних дослідженнях особливостей

лінгвокультури американської нації, її наукової, літературної, історичної спадщини, економічних, політичних, етно- та соціокультурних проблем розвитку американського суспільства.

Оскільки захід проводився під патронажем польсько-американської комісії Фулбрайта та фінансувався посольством США в Республіці Польща, для отримання гранту потрібно було так обґрунтувати мету участі, щоб довести кореляцію власних наукових пошуків із тематикою форуму. Крім того, кількість учасників була обмежена (30 осіб) і перевага надавалася саме науковцям із східноєвропейських країн: Білорусі, Молдови, України.

Урочисте відкриття форуму розпочалося з вітальних слів культурного аташе посольства США в Польщі пана Кеннета Ветзеля. З побажаннями успіху до учасників форуму також звернулися виконавчий директор польсько-американської комісії Фулбрайта пані Олександра Павловська, президент Асоціації професор Томас Башюк, директор Центру американських студій Варшавського університету, професор Богдан Шклярський.

Мета форуму полягала в ознайомленні, апробації та популяризації наукових досягнень у сфері американських студій, визначенні критичного інструментарію й теоретико-методологічних підходів, які застосовуються американістами в наукових розвідках. Покликаний сприяти налагодженню ефективного діалогу вчених із різних галузей, які зосереджуються на дослідженнях з американської тематики, форум, безумовно, став своєрідним єднальним майданчиком для всіх його учасників.

Українська асоціація когнітивної лінгвістики та поетики була представлена на форумі двома учасниками: доцентом Запорізького національного технічного університету Е. О. Куш з виступом “Verbal Hygiene ”and the Discourse of American Poiticians” та доцентом Кам'янець-Подільського національного університет імені Івана Орієнка А.А. Марчишиною з доповіддю “Gender Identity in American Postmodern Fiction”.

Інтенсивність і насиченість роботи форуму засвідчив той факт, що впродовж двох днів його учасникам було запропоновано 8 сесій по 2,5 години кожна, які проводили науковці з Польщі й США. Серед доповідей, що викликали в аудиторії особливий резонанс, слід відзначити захоплюючі виступи професора Варшавського університету Єви Лузак (“The Making of Perfect Americans: Eugenics, Dr. John Harvey Kellogg and Charlie Chaplin”), доктора Мирослава Мерніка (“Materialism and Immigrants in the US”) та професора Каліфорнійського університету (Ірвайн, США) Джеймса Кюн-Джін Лі (“Narratives of Embodiment: Race, Illness and Disability”).

Приємно вражала майстерність виступів усіх лекторів, запрошених на науковий форум: дві години безперервної презентації матеріалу перед аудиторією з оперуванням численними датами, іменами, назвами тощо, а найголовніше, – висловлення власного бачення проблеми, – це те, що захоплювало всіх учасників форуму більше, ніж інтерактивні дошки, сучасні функціональні меблі та інше модерне обладнання.

Створенню атмосфери форуму сприяв також високий рівень його організації, до чого було докладено чимало зусиль усіма членами Центру американських студій Варшавського університету. Окрему подяку всі учасники форуму висловили доктору Зузанні Ладизі – одному з основних організаторів урочистої наукової події, проведеної на базі Центру американських студій Варшавського університету практично напередодні казкового свята Хеллоуін.

(Інформацію підготували Е.О. Куш, А.А. Марчишина).

ЗГАДУЄМО НАШИХ УЧИТЕЛІВ

В ПАМЯТЬ О ВЕЛИКОМ УЧИТЕЛЕ – Ю. В. РОЖДЕСТВЕНСКИЙ

Юрий Владимирович Рождественский

(10 декабря 1926 г. – 24 октября 1999 г.)

советский и российский лингвист, филолог, философ, востоковед и культуролог, заведующий кафедрой общего и сравнительно-исторического языкознания, заслуженный профессор МГУ им. М. В. Ломоносова, академик Российской академии образования, лауреат Гриммовской и Ломоносовской премий.

– Мне посчастливилось встретить Юрия Владимировича Рождественского в тот период, когда я училась на первом курсе аспирантуры в Киевском государственном педагогическом институте иностранных языков (так тогда назывался Киевский иняз, сейчас Киевский национальный лингвистический университет). Юрий Владимирович был приглашен для чтения курса лекций по риторике в Киевский университет имени Т. Г. Шевченко, и, конечно, послушать его собрались аспиранты, преподаватели и ученые со всего Киева. Четырехчасовые лекции пролетали, как один миг. Аудитория пребывала в таком напряжении интереса, что мы не замечали никого и ничего вокруг, кроме Учителя. Это была не просто передача знаний, а, скорее, заражение мыслью, вдохновением на творчество, трансляция мощного импульса развития. Юрий Владимирович был не только великим ученым и педагогом, но и великим ритором. Он обладал абсолютной властью над мыслями и эмоциями слушающих. В перерывах между лекциями Юрия Владимировича окружало плотное кольцо желающих задать вопросы и услышать его размышления. Меня поразила тогда простота и щедрость этого человека, его глубокое уважение и интерес к собеседнику.

Так случилось, что именно в то время я проводила экспериментально-фонетическое исследование интонационной прогрессии текста английской волшебной сказки в рамках написания диссертации, и у меня возникало множество вопросов по инвариантной прагматической и тема-рематической структуре текстов этого жанра. Я тоже отважилась задать свой вопрос Юрию Владимировичу. Он попросил меня показать ему то, что я уже сделала. На следующий день я принесла свой материал. Я очень волновалась, ожидая оценки Профессора Рождественского. Он внимательно посмотрел на мои схемы. Сказал, что абсолютно со всем согласен. И назначил мне время для индивидуальной консультации.

Когда меня спрашивают теперь, каково мое представление о счастье, я всегда думаю о встрече с Учителем, о том восторге, который ощущаешь от общения с выдающимся ученым и высокодуховным человеком, который поддерживает и вдохновляет на творчество, говоря с тобой как с равным и веря в тебя.

Во время учебы в аспирантуре я много раз приезжала в Москву для участия в конференциях и для работы в библиотеке. Встречи и беседы с Юрием Владимировичем всегда были для меня источником вдохновения и новых идей. Его гостеприимная семья сделала Москву родным для меня городом. Юрий Владимирович дарил мне свои книги, я рассказывала ему о своей работе над диссертацией. И однажды, посмотрев мои последние публикации, Юрий Владимирович сказал, что работа моя кажется завершённой, и спросил, не хочу ли я пригласить его быть первым оппонентом на защиту моей кандидатской диссертации. На такую честь я не смела даже надеяться.

Защиту диссертации назначили на время, когда Юрий Владимирович был в отпуске и отдыхал со своей семьёй на Кавказе. Добраться оттуда в Киев было очень сложно, и когда мы увидели Юрия Владимировича в аэропорту Борисполь, это казалось ещё одним чудом. Он прилетел ночным рейсом в Киев, чтобы попасть на мою защиту. И до, и после защиты было, как это всегда бывает, много тревог и много дополнительной, сопутствующей работы, но сам день защиты диссертации я запомнила как особенный праздник. Я защищала свою работу и ощущала энергетическую поддержку Учителя. Защита превратилась в конструктивную научную дискуссию. Благодаря выступлению Юрия Владимировича обсуждение работы велось уже не только непосредственно в лингвистическом контексте, но и в более широком междисциплинарном контексте новой школы – школы научной риторики.

Юрий Владимирович часто приезжал в Киев на защиту докторских диссертаций и с лекциями. Любое его выступление было научным событием, которого ждали с нетерпением. Аспиранты просто не отпускали его с лекций и провожали дружной компанией до поезда. Юрий Владимирович мог по-новому раскрыть сущность привычных вещей и явлений и вдохновить на новые идеи. В нем поражали не только невероятно глубокие познания в различных областях науки и культуры, но и умение видеть связи и закономерности, руководящие развитием будущих процессов. Казался непостижимым тот объем знаний о древних и современных цивилизациях и языках, которыми оперировал Юрий Владимирович и на которых строились разработанные им принципы современной научной риторики. Он раскрывал для нас преобразующую и созидующую силу риторики в развитии общества. И этой высокой науке хотелось служить. Мне не давала покоя когда-то высказанная Юрием Владимировичем мысль о том, что энергия живого слова способна формировать особую среду, в которой меняется сам человек. Стараясь понять этот механизм заражения звучащим словом, я начала изучение эффекта возвышенного в англоязычной практике вдохновляющей риторики. Благодаря работам Юрия Владимировича и его поддержке, я разработала и читала курс риторики в Киевском национальном лингвистическом университете и в Киевском национальном университете им. Т. Г. Шевченко. Я много рассказывала своим студентам о Профессоре Рождественском и знакомила их с его работами. И мы все с нетерпением ждали встречи с Юрием Владимировичем. Больно думать о том, что этого праздника в нашей жизни больше

нікогда не будет. Уход Юрия Владимировича я считаю невосполнимой утратой и для тех, кто его знал, и для тех, кто лишь слышал о нем. Это – огромная потеря не только для российской и украинской, но и для мировой науки в целом. Это – моя личная потеря, с которой я до сих пор не могу смириться.

Юрий Владимирович любил Киев и Украину, с глубоким уважением относился к украинской науке, высоко ценил дружбу с украинскими учеными и учил нас гордиться тем огромным вкладом, который сделали профессора Киево-Могилянской академии, Киевского университета им. Тараса Шевченко, Института языкознания и других университетов Украины в развитие отечественной лингвистической науки и риторики. Он был нашим Учителем и другом. Юрий Владимирович учил нас бескорыстному и бескомпромиссному служению высокой науке, верности делу великих учителей, безмерной любви и уважению к человеку. Когда такие люди приходят в мир, они освещают его светом мысли и духа, наполняют смыслом жизнь многих людей, вдохновляют и утверждают благородство человека на Земле. Когда они уходят, мир ощущает пустоту.

Во время моего последнего приезда в Москву жена Профессора Рождественского, Надежда Александровна, подарила мне книги Юрия Владимировича, которые вышли после его ухода. И мне показалось, что он продолжает быть с нами, говорит с нами через свои книги, через свое наследие, живет в учениках, которые продолжают развивать его школу. Он с нами в мыслях и делах наших, в том, что мы свершаем и что ещё свершим, не обманув его веру в нас. Он поддерживает и благословляет нас на радость труда и бескорыстное служение науке и человеку, которое великому Учителю завещали его Учителя.

Татьяна Саенко, Нагоря-Киев

АНОНСИ

Перша всеукраїнська науково-практична конференція

**Якісна мовна освіта у сучасному глобалізованому світі:
тенденції, виклики, перспективи**

23–24 листопада 2017 р.

Сумський державний університет

Конференція покликана стати платформою обміну досвідом та думками для сприяння дієвій взаємодії фахівців, які розробляють методологічні засади сучасної мовної політики в Україні та реалізують їх у практичному контексті навчання мов у школах та вищих навчальних закладах.

Тематичні напрями конференції

1. Освіта в епоху глобалізації: традиційна класика vs цифрові технології
2. Полілог мов і культур у сучасному світі: виклики для професійної іншомовної підготовки
3. Сучасні мовознавчі студії: діалог парадигм
4. Школа та університет: синергія у навчанні іноземних мов
5. Якісне оцінювання у системі іншомовної освіти: світові практики в українському контексті
6. Українська мова як іноземна у контексті міжкультурної комунікації: методологія і методика навчання

Робочі мови конференції: українська, російська, англійська, німецька, польська, французька.

За результатами роботи конференції буде опубліковано збірник тез доповідей її учасників, який буде видано до початку конференції.

Учасники конференції також мають можливість оприлюднити результати власних наукових розвідок, опублікувавши статтю у науковому журналі «Філологічні трактати». Видання внесено до Переліку наукових фахових видань України з філологічних наук (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 10.11.2015 р.).

Журнал розміщено в таких міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах:

- Інституційний репозитарій Сумського державного університету
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
- Ulrichsweb
- Google Scholar
- Index Copernicus
- РИНЦ
- Open Academic Journals Index

Більш детальну інформацію щодо умов та вимог до публікації статті у фаховому виданні «Філологічні трактати» Ви знайдете за посиланням: <http://tractatus.sumdu.edu.ua/>

Для участі у конференції необхідно до **15 вересня 2017 року** надіслати на електронну адресу срґтмo@uabs.sumdu.edu.ua

- заявку на участь у конференції (форма додається);
- статтю до журналу та / або тези до збірника матеріалів конференції;
- відскановану копію квитанції про сплату організаційного внеску.

Файли заявки та квитанції назвати за прізвищем автора (латиницею), напр., `zayavka_Ivanenko.doc`; `kvytantsiya_Ivanenko.doc`.

Вимоги до оформлення тез

1. Сторінки НЕ нумеруються.
2. Електронний варіант тез необхідно створити у текстовому редакторі MSWord пакету MS Office версії 2007 або 2010. Файл тез називати за прізвищем автора (латиницею) та номером секції, напр., `Ivanenko_4.doc`.
3. Параметри сторінок: формат A4, орієнтація – книжна, поля 2 см з усіх боків; абзацний відступ – 1,25 см; міжрядковий інтервал – 1; шрифт Times New Roman, кегль 16.
4. Обсяг тез – 3-5 повних сторінок.
5. Текст слід набирати без переносів. Лапки в тексті мають бути однаковими (« »). Тире (–) повинно відрізнятись від дефісу (-). Двокрапка ставиться без пробілу.
6. Ілюстративний матеріал подається курсивом.
7. На першій сторінці у правому верхньому куті жирним шрифтом вказується прізвище та ініціали автора (авторів); нижче курсивом – назва навчального закладу (в разі потреби далі у дужках зазначається назва населеного пункту, якщо вона не міститься у назві навчального закладу); після цього – назва тез (великими літерами, напівжирний шрифт, вирівнювання по центру). Текст тез подається через 1 рядок після назви.
8. Через 1 рядок після основного тексту подається список використаної літератури та/або використаних джерел ілюстративного матеріалу. Посилання подаються у квадратних дужках, напр., [2, 123], де 2 – порядковий номер джерела у списку, 123 – номер сторінки. Перелік джерел складається згідно з державним стандартом України і подається наприкінці тексту в алфавітному порядку. Посилання на використані у тексті тез джерела не є обов’язковими.
9. За достовірність фактів, цитат, власних імен і посилань відповідають автори публікацій.
10. Матеріали, які не відповідають вимогам оформлення тез та подання статей до друку, організаційним комітетом конференції та редакційною колегією журналу «Філологічні трактати» розглядатись не будуть.

ЗРАЗОК оформлення тез:

Іваненко І.І.

Сумський державний університет

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

У сучасній науковій літературі наявна велика кількість публікацій, які інтерпретують окремі аспекти освітнього процесу постіндустріального періоду...

ЛІТЕРАТУРА

1. Образование в координатах глобализационного развития: теории и интерпретации : моногр. / [авт. кол.: Е. А. Подольская и др.] ; под общ.ред. Е. А. Подольской ; Нап. укр. акад. – Харьков: Изд-во НУА, 2014. – 356 с.
2. Acedo M. 10 Pros and Cons of a Flipped Classroom / M. Acedo [Electronic Resource]. – Available at: <http://www.teachthought.com/learning/blended-flipped-learning/10-pros-cons-flipped-classroom/>

Фінансові умови

Організаційний внесок становить 250 грн., що покриває видання матеріалів конференції (програма, тези), друк сертифікатів учасників конференції, кава-брейки, оргматеріали.

Реквізити для оплати оргвнеску:

Сумський державний університет

КОД ЄДРПОУ 05408289

МФО 820172

р/р 31258290105677

в ДКС України

Призначення платежу: *; 25010100; за участь у конференції ЯМО

Проїзд, проживання та харчування здійснюється за власний рахунок учасників.

Проживання учасників конференції

- готель «Олімпійський» СумДУ;
- готелі «Пан» <http://www.hotel-pan.sumy.ua/> та «Reikartz Суми» <https://reikartz.com/uk/hotels/sumy/>, які розташовані безпосередньо біля Конгрес-центру СумДУ, де планується проведення конференції;
- інші готелі м. Суми згідно вподобань учасників.

Вартість проживання в готелі «Олімпійський» СумДУ станом на 01.06.2017 р.:

- проживання в 3-місному номері – 110 грн. з особи за добу
- проживання в 2-місному номері – 180 грн. з особи за добу
- проживання 1 особи в 2-місному номері – 250 грн. з особи за добу

Уточнену інформацію щодо вартості проживання у листопаді 2017 р. буде надано пізніше.

Звертайтеся до нас за більш детальною інформацією!

ПІБ	Посада	З яких питань звертатись	Контакти
Гнаповська Людмила Вадимівна	канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри іноземних мов ННІБТ «УАБС» СумДУ	✓ Загальні організаційні питання	Тел. +38 050 307 31 49 +38 097 035 03 17 l.hnapovska@uabs.sumdu.edu.ua
Андрейко Лариса Володимирівна	канд. філол. н., доцент, заступник завідувача кафедри іноземних мов ННІБТ «УАБС» СумДУ з наукової роботи та міжнародної діяльності	✓ Проживання ✓ Публікація матеріалів конференції	Тел. +38 050 637 76 96 lagrek@hotmail.com
Воропай Світлана Валеріївна	канд. філол. н., доцент, відповідальний секретар наукового журналу «Філологічні трактати»	✓ Публікація статті у науковому журналі «Філологічні трактати»	Тел. +38 095 848 58 42 voropaj@gmail.com

Згадуємо наших учителів

Редакція бюлетеня запрошує всіх науковців подавати спогади про своїх вчителів – визначних учених

**Адреса редакції
*Бюлетеня***

cognitive1linguistics@gmail.com

Над випуском працювали

Головний редактор

О.П. Воробйова

Київський національний лінгвістичний університет

Редактор-упорядник

С.І. Потапенко

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Технічне забезпечення

А.М. Бойко

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя